

SAMEN MET MOSLIMS

katholieke dialoogschool vormen

“Diversiteit in de klas roept op tot samenwerking, niet tot tegenwerking: dialoog is verrijkend in plaats van bedreigend. In de school van vandaag worden we opgeroepen elkaar en onszelf te ontdekken, via de verschillen onder elkaar, maar ook via de gelijkenissen. Zeker in een katholieke school, waar dialoog een bron van kennis, ervaringen en ontmoeting wil zijn.”

Studiedag

‘Samen wijzen, onder wijzen’

Hoe vorm je samen met moslims katholieke dialoogschool? Over dit thema vond op dinsdag 15 september 2015 een studiedag plaats in Mechelen onder de titel ‘Samen wijzen, onder wijzen’. Thomas More onthaalde in zijn campus heel gastvrij zo’n 100 bestuursleden, directeurs en leerkrachten, pedagogische begeleiders, inspecteurs-begeleiders levensbeschouwelijke vakken, docenten en studenten lerarenopleiding. Een succes!

Voor de organisatie van dit unieke initiatief sloegen het vicariaat onderwijs van de regio Mechelen-Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Vandaag en Morgen vzw en Thomas More de handen in elkaar.

De aangeboden workshops handelden over kruispuntdenken, meertaligheid, kledingvoorschriften in onderwijs, privileges en ook over handvatten voor antwoorden op vragen van religieuze en interculturele aard.

Voor die laatste workshop baseerden wij ons op de mededeling die begin dit jaar werd ontwikkeld voor het secundair onderwijs: ‘Scholen verkleuren’ biedt handvatten bij vragen over kwesties van culturele en/of religieuze diversiteit. Eén van die kwesties die keer op keer aan de orde is, gaat over het dragen van de hoofddoek.

Samen met moslims katholieke dialoogschool vormen

De vraag of moslima’s de hoofddoek mogen dragen op school, als leerling dan wel als personeelslid, leidt dikwijls tot een polarisering van standpunten. Men is voor of tegen. Voor zijn betekent dan dat men het recht op het dragen van religieuze kentekenen onvoorwaardelijk respecteert en steunt. Tegen zijn is bijvoorbeeld een standpunt innemen tegen de onderdrukking van de vrouw. Het lijkt of een genuanceerd standpunt niet tot de mogelijkheden behoort.

Het recht op het uiten van een religieuze overtuiging door het dragen van religieuze kentekenen is een fundamenteel recht. Hoe reageer je als school op de vraag of de hoofddoek op school mag gedragen worden? In hoeverre moeten scholen dat recht als een absoluut recht beschouwen?

In het antwoord op die vragen pleiten vele scholen vandaag juist wel voor nuancering. In deze bijdrage reiken wij een aantal handvatten aan om dat in een geest van ‘dialoog in respect’ te doen.

Hoofddoek en hoofddeksel rijmen niet op elkaar maar klinken wel samen

Hoe kan een school respect tonen voor de religieuze overtuiging van haar leerlingen en tegelijkertijd een hoofddekselverbod opleggen? Is het opleggen van een hoofddekselverbod als algemene regel sterk genoeg om ook een hoofddoekenverbod te verantwoorden? Moet er dan binnen de regel van het hoofddekselverbod een uitzondering voorzien worden?

Het is een gezond principe om bij het opstellen van regels geen of zo weinig mogelijk uitzonderingen toe te staan. De grond van een regel moet sterk genoeg zijn om de regel zelf te verantwoorden. Als men toch uitzonderingen overweegt, moet men zeker ook bekijken of de regel zelf de moeite waard is en sterk genoeg om overeind te blijven. Indien niet, schaft men de regel best af of formuleert men een andere regel die wel aan bovenstaand principe voldoet.

Diversiteit in al zijn vormen is een beproeving voor de algemene reglementering in schoolreglementen. Wie behoort tot een bepaalde cultuur en/of religieuze groep engageert zich ook en heeft door dat engagement niet steeds de keuze om mee te gaan in de algemene aanvaarding en toepassing van een regel. Mensen leggen hun engagement niet zomaar naast zich neer, zeker niet als dit zou impliceren dat men dan niet meer door de groep wordt geaccepteerd.

Diversiteit managen vraagt onder andere van directies en personeel een specifieke bereidheid en vaardigheden. Die laten zich samenvatten onder drie punten:

- Laat je kennen als katholieke dialoogschool. Zorg ervoor dat je missie, waarden en waar je voor staat duidelijk zijn en gekend. Toon je identiteit en aanvaard de identiteit van de andere. Ban elke vorm van racisme, intimidatie en pesterij. Pak elke vraag, probleem of conflict kordaat aan, ongeacht de achtergrond van de leerling of de leraar.
- Gebruik steeds een ruimer kader om de vraag, het thema of het conflict te plaatsen en op te lossen. Het rationele denken (ook van culturele en/of religieuze aard) mag niet overvleugeld worden door emoties. Die emoties leiden al te dikwijls naar een polarisering.
- Denk na en ga in dialoog op zoek naar een gemeenschappelijke sokkel die voor iedereen herkenbaar is en door iedereen aanvaard wordt. Die sokkel is een kritisch minimum gebaseerd op duidelijk geëxpliciteerde waarden en normen die in voldoende mate gedeeld zijn en die tegelijk de verschillen een herkenbare plaats geven.

Dit alles betekent dus dat de school bereid is om buiten de eigen kaders te treden en grenzen te verleggen. De school bepaalt haar grenzen bij voorkeur ‘in context’: wat geldt, geldt binnen de context van de school en doet geen uitspraak over de context thuis. Zo vermijd je dat het gemeenschappelijk belang onder een onredelijke druk komt die afbreuk doet aan het pedagogisch project. Tegelijkertijd beseft de school dat deze grenzen niet absoluut noch definitief zijn.

Scholen gaan dus eerder op zoek naar objectieve gronden om de hoofddoek al dan niet toe te laten en vermijden deel te nemen aan een ideologische discussie die eerder polariseert dan verenigt.

De B van Belang van Beleid

Elk voorstel staat of valt met het algemeen beleid van de school dat de leerling centraal stelt. Het welbevinden van de leerling komt voorop. De school creëert een veilige omgeving waar elke leerling zich – ongeacht zijn cultureel-religieuze achtergrond – kan ontplooien. Leraars-kamers zijn een spiegel van de diversiteit van de leerlingenpopulatie. Die leraren hebben in hun lessen aandacht voor de taal en de cultuur van hun leerlingen en plaatsen de diversiteit in de kern van hun opdracht. Bovenal gaan we in dialoog op zoek naar een gemeenschappelijk platform. Respect voor elkaars waarden en normen staat centraal.

In de geschetste context stellen we dus niet dat de hoofddoek niet mag gedragen worden, maar vertalen we die in een vraag: 'Waar kunnen we de hoofddoek toestaan?'

Het handvat hieronder kan gehanteerd worden als de school op weg gaat naar een antwoord.

WAAR KUNNEN WE DE HOOFDDOEK TOESTAAN?	
Organiseer de dialoog	<p>Ga in dialoog met alle betrokkenen. Dat zijn naast de directie de leerling, de ouders, de leraren, het ondersteunend personeel, CLB. Dat kunnen ook vertegenwoordigers zijn vanuit de buurt, de politie, enzovoort.</p> <p>Behandel alle betrokkenen als partners die elk vanuit hun eigen expertise verantwoordelijkheid moeten/kunnen opnemen.</p>
Analyseer de vraag	<p>Ontdoe de vraag van alle emotie en formuleer ze zo rationeel als mogelijk. Wat is precies de vraag?</p> <p>Omschrijf het voorwerp van de vraag in functie van de schoolcontext. Heeft de vraag in het algemeen betrekking op het samenleven op school of meer specifiek op het realiseren van leerplandoelstellingen?</p>
Link de vraag aan de kaders	<p>Heeft de vraag rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking op het opvoedingsproject, het schoolreglement, het arbeidsreglement, bepaalde juridische kaders, bepaalde veiligheidskaders, leerplandoelstellingen?</p> <p>Op welke manier zijn de bovenvermelde kaders betrokken? Hoe en wie kan/moet een antwoord bieden op de vraag?</p>
Formuleer het antwoord in dialoog	<p>De vraag botst op grenzen die van buitenaf opgelegd zijn en die niet bespreekbaar zijn. Het antwoord op de vraag is negatief. Dat wordt aan alle betrokkenen gecommuniceerd en toegelicht.</p> <p>De vraag botst op grenzen die intern zijn vastgelegd en die niet bespreekbaar zijn. De school wil of kan hiervan niet afstappen. Argumenteer je antwoord. Maak gebruik van bovenstaande kaders.</p> <p>De vraag botst op grenzen die intern zijn vastgelegd en die voor de school bespreekbaar zijn. De school kan er onmiddellijk (volledig of in bepaalde mate) aan tegemoet komen. Ga in overleg met de betrokkenen en maak duidelijke afspraken.</p> <p>De vraag botst op grenzen die intern zijn vastgelegd en die voor de school bespreekbaar zijn. De school moet interne afspraken aanpassen en kan er pas op een later tijdstip aan tegemoet komen (volledig of in bepaalde mate). Ga in overleg met de betrokkenen en maak duidelijke afspraken.</p>
Voer de afspraken uit	<p>De afspraken zoals zij gemaakt zijn door de betrokkenen, worden geïmplementeerd. Heb speciale aandacht voor de communicatie naar alle betrokkenen in brede zin (personeel, leerlingen, ouders, brede omgeving van de school).</p>
Evalueer en stuur bij	<p>Bij het maken van afspraken kan blijken dat een evaluatie op een later tijdstip nuttig kan zijn. Afspraken kunnen bevestigd, bijgestuurd of aangepast worden.</p>

We wagen ons aan een voorbeeld, niet aan een regel. Immers, het komt elke school toe om in dialoog te gaan met alle betrokkenen en om in de context van de school tot een afspraak te komen.

Wat volgt, kan inspireren en vertrekt van de school als een gesloten en veilige omgeving voor de leerlingen waar de hoofddoek niet gedragen wordt. Iedere keer dat die beslotenheid wordt doorbroken, mogen de leerlingen hun hoofddoek wel dragen:

- De leerlingen leggen de hoofddoek af bij het betreden van de school. Zij kunnen hun hoofddoek weer aandoen bij het verlaten van de school. De school voorziet daartoe een plaats zodat dit op respectvolle wijze kan gebeuren.
- Bij extra muros activiteiten mogen de leerlingen steeds hun hoofddoek dragen.
- Wanneer externen op school komen, bijvoorbeeld in het kader van de lessen, mogen leerlingen hun hoofddoek dragen.
- Bij activiteiten op school zoals bijvoorbeeld oudercontacten, mogen leerlingen hun hoofddoek dragen.

Dit voorbeeld gaat uit van de hoofddoekenvraag en beperkt zich daartoe. Het biedt geen oplossing voor andere religieuze of culturele gebruiken en valt daartoe ook niet te veralgemenen. Het heeft niet de kracht van een algemene regel die bovendien ook bestand zou zijn tegen de tand des tijds. In een zeer diverse context zal er met andere woorden in dialoog moeten worden gegaan en zal men tot andere afspraken komen.

